Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

19 päivänä marraskuuta 2020*

Ennakkoratkaisupyyntö – Unionin kansalaisuus – SEUT 21 artikla – Oikeus vapaasti liikkua ja oleskella jäsenvaltioiden alueella – Erityisesti kansainvälisen lapsikaappauksen rikosoikeudellinen rangaistavuus – Rajoitus – Oikeuttamisperuste – Lapsen suojelu – Oikeasuhteisuus

Asiassa C-454/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Amtsgericht Heilbronn (Heilbronnin alioikeus, Saksa) on esittänyt 11.6.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 14.6.2019, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

ZW,

Staatsanwaltschaft Heilbronnin osallistuessa asian käsittelyyn,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit N. Piçarra, D. Šváby, S. Rodin ja K. Jürimäe (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: G. Hogan,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– ZW, edustajanaan M. Ehninger, Rechtsanwalt,

– Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller, M. Hellmann, U. Bartl ja D. Klebs,

– Euroopan komissio, asiamiehinään E. Montaguti ja M. Wilderspin,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.6.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 21 artiklan ja Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29.4.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/38/EY (EUVL 2004, L 158, s. 77 sekä oikaisut EUVL 2004, L 229, s. 35 ja EUVL 2005, L 197, s. 34) tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty rikosasiassa, joka on pantu vireille ZW:tä vastaan alaikäiseen kohdistuneen kaappaus-rikoksen vuoksi.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Vuoden 1980 Haagin yleissopimus

3 Haagissa 25.10.1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen (jäljempänä vuoden 1980 Haagin yleissopimus) tarkoituksena on sen 1 artiklan a alakohdan mukaan muun muassa ”turvata johonkin sopimusvaltioon luvattomasti viedyn tai sieltä luvattomasti palauttamatta jääneen lapsen pikainen palauttaminen”.

4 Kyseisen yleissopimuksen 12 ja 13 artiklassa määrätään säännöistä, joita sovelletaan lapsen luvattomaan poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen ja joiden tarkoituksena on varmistaa lapsen pikainen palauttaminen.

5 Vuoden 1980 Haagin yleissopimus tuli voimaan 1.12.1983. Kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat sen sopimuspuolia.

Unionin oikeus

6 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL 2003, L 338, s. 1) johdanto-osan 2, 17 ja 21 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

> ”(2) Eurooppa-neuvosto piti Tampereen kokouksessaan oikeuden päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta oikeudellisen yhteistyön kulmakivenä ja määritti tapaamisoikeuden ensisijaiseksi asiaksi.
>
> – –
>
> (17) Lapsen luvatonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä koskevissa tapauksissa lapsi olisi palautettava viipymättä, ja tähän tarkoitukseen olisi edelleen sovellettava [vuoden 1980 Haagin yleissopimusta] sellaisena kuin sitä täydentävät tämän asetuksen ja erityisesti 11 artiklan säännökset. Sen jäsenvaltion tuomioistuinten, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on luvattomasti jätetty palauttamatta, olisi tietyissä asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa voitava vastustaa hänen palauttamistaan. Tällainen tuomio olisi kuitenkin voitava korvata myöhemmin sen jäsenvaltion tuomioistuimen tuomiolla, jossa lapsen asuinpaikka oli ennen luvatonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä. Jos kyseisessä tuomiossa edellytetään lapsen palauttamista, lapsi olisi palautettava vaatimatta minkään erityisen menettelyn noudattamista tuomion tunnustamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi jäsenvaltiossa, jossa lapsi on.

– –

(21) Jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon olisi perustuttava keskinäisen luottamuksen periaatteeseen, ja tunnustamatta jättämisen perusteet olisi rajoitettava ainoastaan välttämättömimpiin.”

Saksan oikeus

7 Rikoslain (Strafgesetzbuch) 25 §:ssä, jonka otsikko on ”Rikoksentekijän määrittäminen”, säädetään seuraavaa:

”(1) Tekijänä rangaistaan henkilöä, joka itse tai toisen välityksellä syyllistyy rikokseen.

(2) Jos useat henkilöt syyllistyvät rikokseen yhdessä, jokaista rangaistaan rikoksentekijänä (rikoskumppani).”

8 Rikoslain 235 §:n, jonka otsikko on ”Alaikäisten kaappaaminen”, 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Enintään viiden vuoden vankeusrangaistukseen tai sakkoihin tuomitaan henkilö, joka omavaltaisesti ottaa huostaan vanhemmilta, toiselta vanhemmalta, holhoojalta tai huoltajalta tai jättää palauttamatta heille

1. kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön käyttämällä väkivaltaa, uhkailemalla tuntuvalla haitalla tai vilpillisellä menettelyllä tai

2. lapsen, jonka lähiomainen hän ei ole.

(2) Samaan rangaistukseen tuomitaan myös henkilö, joka

1. ottaa lapsen omavaltaisesti huostaan vanhemmilta, toiselta vanhemmalta, holhoojalta tai huoltajalta viedäkseen hänet ulkomaille tai

2. jättää lapsen palauttamatta vanhemmille, toiselle vanhemmalle, holhoojalle tai huoltajalle ulkomailta, kun lapsi on viety tai lapsi on siirtynyt sinne.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

9 Romanian kansalainen ZW on Romaniassa syntyneen alaikäisen lapsen AW:n äiti. ZW asuu erillään lapsen isästä, joka on Romaniassa asuva Romanian kansalainen. Molemmilla vanhemmilla on Romanian lainsäädännön mukaan kyseisen lapsen yhteishuoltajuus.

10 ZW muutti Saksaan vuonna 2009. Lapsi saapui hänen luokseen myöhemmin.

11 Maaliskuussa 2013 lapsi sijoitettiin käyttäytymishäiriöiden vuoksi vanhempiensa suostumuksella lastensuojelulaitokseen.

12 Amtsgericht Heilbronn (Heilbronnin alioikeus, Saksa) epäsi 14.11.2014 antamallaan määräyksellä lapsen vanhemmilta muun muassa oikeuden määrätä lapsen asuinpaikasta ja antoi tämän oikeuden vanhempainvastuun osittaisen siirron, niin kutsutun täydentävän huoltajuuden (Ergänzungspflegeschaft) yhteydessä nimetylle huoltajalle. Kun lapsen useat peräkkäiset sijoitukset eri lastensuojelulaitoksiin olivat epäonnistuneet, lapsi palasi mainitun huoltajan luvalla ZW:n luokse.

13 Jugendamt Heilbronn (Heilbronnin kaupungin lastensuojeluvirasto, Saksa), haki 3.8.2017 päivätyllä kirjeellä vanhempainvastuun palauttamista ZW:lle. On epäselvää, miksi tämä ei ole vielä toteutunut.

14 Joulukuun 2017 alussa isä vei lapsen Romaniaan, jossa molemmat asuvat vastedes. ZW antoi suostumuksensa kyseiseen poisviemiseen, mutta kyseisestä suostumuksesta ei kuitenkaan käy ilmi, koskiko se vain yhtä käyntiä jouluna 2017 vai lapsen pysyvää paluuta Romaniaan. Tästä poisviemisestä ei ilmoitettu etukäteen Jugendamt Heilbronnille eikä huoltajalle.

15 Huoltajan tehtyä lapsen vanhemmista rikosilmoituksen tämän poisviemisen vuoksi ZW:tä syytettiin Amtsgericht Heilbronnissa (Heilbronnin alioikeus, Saksa) rikoslain 25 §:n 2 momentissa ja 235 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta alaikäisen kaappauksesta, johon vanhemmat olivat yhdessä syyllistyneet.

16 Kyseinen tuomioistuin pohtii, onko rikoslain 235 § yhteensopiva unionin oikeuden kanssa. Yhtäältä tämän säännöksen soveltamisen voitaisiin nimittäin katsoa merkitsevän unionin kansalaisten liikkumisvapauden perusteetonta rajoitusta. Toisaalta tässä säännöksessä kohdellaan Saksan kansalaisia eri tavalla kuin muiden jäsenvaltioiden kansalaisia, joita kohdellaan samalla tavalla kuin kolmansien maiden kansalaisia. Tältä osin rikoslain 235 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetyllä kansainvälisten lapsikaappausten rikosoikeudellisella rangaistavuudella on laajempi ulottuvuus kuin rikoslain 235 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetyllä, Saksan alueella tapahtuneiden lapsikaappausten rikosoikeudellisella rangaistavuudella, ja se voi vaikuttaa enemmän unionin kansalaisiin, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kuin Saksan liittotasavallan kansalaisia.

17 Kyseinen tuomioistuin pohtii lopuksi, onko sen, jos rikoslain 235 § on ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, jätettävä soveltamatta kyseistä säännöstä pääasiassa unionin oikeuden ensisijaisuuden vuoksi.

18 Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko unionin primaarioikeudessa ja/tai johdetussa oikeudessa, tässä erityisesti direktiivissä 2004/38, tarkoitettua unionin kansalaisten kattavaa oikeutta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella tulkittava siten, että se koskee myös kansallisia rikosoikeudellisia säännöksiä?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi: onko unionin primaarioikeuden ja/tai johdetun oikeuden tulkinta esteenä sellaisen kansallisen rikosoikeudellisen säännöksen soveltamiselle, jonka mukaan ulkomailla olevan lapsen palauttamatta jättämisestä huoltajalleen on tuomittava rangaistus, kun säännöksessä ei tehdä eroa sen perusteella, onko kyse Euroopan unionin jäsenvaltiosta vai kolmannesta maasta?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

19 Saksan hallitus väittää, että ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta, koska niillä ei ole merkitystä pääasian ratkaisun kannalta. Saksan hallituksen mukaan teot, joista pääasian ainoaa syytettyä ZW:tä syytetään, eivät liity mitenkään ZW:lle myönnetyn vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden käyttämiseen, koska ZW ei ole lähtenyt eikä edes yrittänyt lähteä pois Saksan alueelta. Koska ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilykset rikoslain 235 §:n yhteensopivuudesta unionin oikeuden kanssa perustuvat tosiseikkoja koskeviin tilanteisiin, jotka edellyttävät ZW:n siirtymistä toiseen jäsenvaltioon, ne perustuvat näin ollen hypoteettisiin seikkoihin, jotka eivät liity pääasiaan.

20 On muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklalla luotu menettely on unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla unionin tuomioistuin esittää kansallisille tuomioistuimille ne unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joita nämä tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäviksi saatetut asiat (ks. tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

21 Tässä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on siten lähtökohtaisesti ratkaistava ne (tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

22 Tämän johdosta olettamana on, että kansallisen tuomioistuimen niiden oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella, joiden määrittämisestä se vastaa ja joiden paikkansapitävyyden selvittäminen ei ole unionin tuomioistuimen tehtävä, esittämillä unionin oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta. Unionin tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (tuomio 6.9.2016, Petruhhin, C-182/15, EU:C:2016:630, 20 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Tästä on muistettava, että ZW:n kaltainen unionin kansalainen, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen ja joka on siirtynyt toiseen jäsenvaltioon, on käyttänyt liikkumisvapauttaan, joten hänen tilanteensa kuuluu unionin oikeuden soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio 26.2.2015, Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, 22 kohta ja tuomio 13.11.2018, Raugevicius, C-247/17, EU:C:2018:898, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

24 Toisaalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämistä seikoista ilmenee yksiselitteisesti, että rikoslain 235 §:n 2 momentin 2 kohta, jonka yhteensoveltuvuuden unionin oikeuden kanssa kyseinen tuomioistuin kyseenalaistaa, muodostaa oikeudellisen perustan ZW:tä vastaan vireille pannulle rikosoikeudelliselle menettelylle, jossa häntä syytetään rikoskumppanina lapsensa kansainvälisestä kaappauksesta. Kuten tämän tuomion 16 kohdasta ilmenee, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on tältä osin selittänyt yksityiskohtaisesti ne syyt, joiden vuoksi se katsoo, että vastaus ennakkoratkaisukysymyksiin on tarpeen, jotta se voi ratkaista pääasian.

25 Näin ollen ei ole ilmeistä, ettei pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen. Ennakkoratkaisupyyntö on näin ollen otettava tutkittavaksi.

Asiakysymys

26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ennakkoratkaisukysymyksillään, jotka on käsiteltävä yhdessä, pääasiallisesti, onko unionin oikeutta tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion sellaisen lainsäädännön soveltamiselle, jonka mukaan siitä, että vanhempi jättää toisessa jäsenvaltiossa olevan lapsensa palauttamatta nimetylle huoltajalle, voidaan määrätä rikosoikeudellisia seuraamuksia vaikka ei ole käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti, kun taas silloin, kun lapsi on ensin mainitun jäsenvaltion alueella, tämä sama teko on rangaistava vain, jos on käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti.

Alustavat huomautukset

27 Siltä osin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii rikosoikeudellisen säännöksen yhteensopivuutta unionin oikeuden kanssa, on muistutettava, että vaikka rikoslainsäädäntö ja rikosprosessia koskevat säännöt kuuluvat lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden toimivaltaan, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeudessa rajoitetaan tätä toimivaltaa. Kansallisissa rikosoikeudellisissa säännöksissä ei näet voida syrjiä henkilöitä, joille unionin oikeudessa annetaan oikeus yhdenvertaiseen kohteluun, eikä rajoittaa unionin oikeudessa taattuja perusvapauksia (ks. vastaavasti tuomio 2.2.1989, Cowan, 186/87, EU:C:1989:47, 19 kohta ja tuomio 26.2.2019, Rimšēvičs ja BCE v. Latvia, C-202/18 ja C-238/18, EU:C:2019:139, 57 kohta). Kun tällainen säännös on ristiriidassa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen tai jonkin unionin oikeudessa taatun perusvapauden kanssa, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen, jonka tehtävänä on toimivaltansa rajoissa soveltaa unionin oikeuden säännöksiä ja määräyksiä ja varmistaa niiden täysi vaikutus, on jätettävä soveltamatta sitä (ks. vastaavasti tuomio 28.4.2011, El Dridi, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

28 Lisäksi siltä osin kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää kysymyksillään unionin oikeuden tulkintaa viittaamatta mihinkään tiettyyn unionin oikeuden määräykseen tai säännökseen, on todettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 21 artiklaan ei sisälly pelkästään oikeus liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella vaan myös kaiken kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kielto (ks. vastaavasti tuomio 8.6.2017, Freitag, C-541/15, EU:C:2017:432, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Näin ollen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämiä kysymyksiä on tarkasteltava ainoastaan tämän määräyksen kannalta.

Unionin kansalaisten vapaan liikkuvuuden rajoitus

30 On muistutettava, että kansallinen lainsäädäntö, jolla jonkin jäsenvaltion tietyt kansalaiset asetetaan huonompaan asemaan pelkästään siksi, että he ovat käyttäneet vapauttaan liikkua ja oleskella toisessa jäsenvaltiossa, on SEUT 21 artiklan 1 kohdassa jokaiselle unionin kansalaiselle tunnustettuja vapauksia koskeva rajoitus (ks. vastaavasti tuomio 14.10.2008, Grunkin ja Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, 21 kohta; tuomio 26.2.2015, Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 8.6.2017, Freitag, C-541/15, EU:C:2017:432, 35 kohta).

31 Nyt käsiteltävässä asiassa rikoslain 235 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään, että enintään viiden vuoden vankeusrangaistukseen tai sakkoihin tuomitaan henkilö, joka omavaltaisesti ottaa huostaan vanhemmilta, toiselta vanhemmalta, holhoojalta tai huoltajalta tai jättää palauttamatta heille kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön käyttämällä väkivaltaa, uhkailemalla tuntuvalla haitalla tai vilpillisellä menettelyllä, ja sen 2 momentin 2 kohdassa säädetään, että samaan rangaistukseen tuomitaan myös henkilö, joka jättää lapsen palauttamatta vanhemmille, toiselle vanhemmalle, holhoojalle tai huoltajalle ulkomailta, kun lapsi on viety tai lapsi on siirtynyt sinne.

32 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien selitysten mukaan muun muassa rikoslain 235 §:stä ilmenee, että pelkästään siitä, että vanhempi jättää palauttamatta lapsensa huoltajalle, jolla on oikeus määrätä lapsen asuinpaikasta, voidaan määrätä rikosoikeudellinen seuraamus kyseisen pykälän 2 momentin 2 kohdan nojalla siinä tapauksessa, että vanhempi jättää lapsen palauttamatta toisesta unionin jäsenvaltiosta, samalla tavoin kuin jos hän jättäisi lapsen palauttamatta kolmannesta maasta, vaikka ei ole käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti. Sitä vastoin silloin, kun lapsi jätetään palauttamatta Saksan alueella, siitä, että vanhempi jättää palauttamatta lapsen huoltajalle, määrätään mainitun pykälän 1 momentin 1 kohdan nojalla rikosoikeudellinen seuraamus vain, jos on käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti.

33 Rikoslain 235 §:ssä tehdään näin ollen ero sen mukaan, jättääkö vanhempi lapsensa palauttamatta Saksan alueella vai sen ulkopuolella, muun muassa toisessa unionin jäsenvaltiossa. Tämä erottelu perustuu pelkästään siihen, että lapsi on viety Saksan alueelta jonkin toisen unionin jäsenvaltion alueelle.

34 Siltä osin kuin rikoslain 235 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetty erityinen rangaistavuus koskee tilannetta, jossa lapsi on jätetty palauttamatta muusta jäsenvaltiosta kuin Saksan liittotasavallasta, se voi vaikuttaa tosiasiallisesti pääasiallisesti sellaisiin unionin kansalaisiin, jotka ovat muiden jäsenvaltioiden kansalaisia ja jotka ovat käyttäneet oikeuttaan liikkua ja oleskella vapaasti Saksassa ja asuvat Saksassa. On näet todennäköisempää näiden kansalaisten kuin Saksan kansalaisten osalta, että he vievät tai lähettävät lapsensa toiseen jäsenvaltioon ja erityisesti lähtöjäsenvaltioonsa ja jättävät lapsensa palauttamatta sieltä, erityisesti silloin, kun he palaavat viimeksi mainittuun valtioon.

35 Tästä seuraa – kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 27 kohdassa – että rikoslain 235 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetään erilaisesta kohtelusta, joka voi vaikuttaa unionin kansalaisten SEUT 21 artiklassa tarkoitettuun vapaaseen liikkuvuuteen tai jopa rajoittaa sitä.

Rajoituksen oikeuttaminen

36 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin kansalaisten vapaan liikkuvuuden rajoitus, joka – kuten pääasiassa – on asianomaisten henkilöiden kansalaisuudesta riippumaton, voi olla oikeutettu, jos se perustuu objektiivisiin, yleistä etua koskeviin syihin ja jos se on oikeassa suhteessa kyseessä olevalla kansallisella lainsäädännöllä hyväksyttävästi tavoiteltuun päämäärään. Toimenpide on oikeasuhteinen, kun sillä voidaan toteuttaa tavoiteltu päämäärä ja kun sillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi (tuomio 5.6.2018, Coman ym., C-673/16, EU:C:2018:385, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 25.7.2018, A (Vammaiselle tarkoitettu apu), C-679/16, EU:C:2018:601, 67 kohta).

37 Nyt käsiteltävässä asiassa Saksan hallitus on unionin tuomioistuimelle toimittamissaan kirjallisissa huomautuksissa todennut, että rikoslain 235 §:n 2 momentin 2 kohdassa säädetyn erityisen rangaistavuuden tarkoituksena on suojella vanhempainvastuuta koskevaa oikeutta ja lapsen oikeuksia sekä ehkäistä ja torjua kansainvälisiä lapsikaappauksia, kun otetaan huomioon käytännön vaikeudet saada ulkomailta palauttamatta jätetty lapsi palautetuksi myös silloin, kun lapsi on toisessa jäsenvaltiossa.

38 Rikoslain 235 §:ään liittyvistä perusteluista, joihin Saksan hallitus viittaa, ilmenee erityisesti, että tästä rangaistavuudesta on säädetty, koska toisessa valtiossa on vaikea saada täytäntöönpannuksi lapsen huoltoa koskevat saksalaiset tuomiot ja koska jokainen kansainvälinen kaappaus on vakava asia erityisesti silloin, kun lapsi on viety valtioon, joka kuuluu erilaiseen kulttuuripiiriin (”Staat eines anderen Kulturkreises”) ja kun lasta ei voida saada välittömästi palautetuksi.

39 On siis katsottava, että nämä perusteet liittyvät erottamattomasti lapsen ja hänen perusoikeuksiensa suojaan.

40 Oikeuskäytännön mukaan lastensuojelu on hyväksyttävä intressi, jonka vuoksi jonkin EUT-sopimuksessa taatun perusvapauden rajoittaminen voi lähtökohtaisesti olla perusteltua (ks. vastaavasti tuomio 14.2.2008, Dynamic Medien, C-244/06, EU:C:2008:85, 42 kohta). Sama pätee Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien suojelun osalta.

41 Saksan hallituksen esittämät perustelut kuuluvat näin ollen tämän tuomion 36 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettuihin yleistä etua koskeviin objektiivisiin syihin.

42 Oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että toimenpiteiden, joista tietyn jäsenvaltion viranomaiset ovat määränneet lasten oikeuksien suojelemiseksi, ei ole välttämättä vastattava kaikkien jäsenvaltioiden yhteistä käsitystä tämän suojelun tasosta ja toteutustavoista. Koska mainittu käsitys voi vaihdella jäsenvaltioittain erityisesti niissä vallitsevien moraali- tai kulttuurikäsitysten mukaisesti, jäsenvaltioille on syytä myöntää tietty harkintavalta asiassa. Vaikka unionin yhdenmukaistamistoimien puuttuessa jäsenvaltioiden tehtävänä onkin arvioida se taso, jonka mukaisesti ne aikovat varmistaa kyseessä olevan intressin suojelun, tätä harkintavaltaa käytettäessä on noudatettava unionin oikeudesta aiheutuvia velvoitteita ja erityisesti tämän tuomion 36 kohdassa mieleen palautettuja vaatimuksia (ks. vastaavasti tuomio 14.2.2008, Dynamic Medien, C-244/06, EU:C:2008:85, 44–46 kohta).

43 Rikosoikeudellisella rangaistavuudella, jolla pyritään rankaisemaan kansainvälisestä lapsikaappauksesta myös silloin, kun siihen on syyllistynyt lapsen vanhempi, voidaan lähtökohtaisesti varmistaa erityisesti sen ehkäisevän vaikutuksen vuoksi lasten suojelu tällaisilta kaappauksilta ja heidän oikeuksiensa turvaaminen. Sellaisen säännöksen soveltamisella, jossa säädetään tällaisesta rangaistavuudesta, edesautetaan lisäksi näiden kaappausten torjumista koskevan tavoitteen saavuttamista lasten suojelemiseksi.

44 Tällaisella rikosoikeudellisella rangaistavuudella ei kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on tarpeen sillä tavoitellun hyväksyttävän päämäärän saavuttamiseksi.

45 Jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen suorittamasta tarkistuksesta muuta ilmene, vaikuttaa siltä, että Saksan lainsäätäjä katsoo, että lapsen ja hänen oikeuksiensa suojaaminen lapsikaappausvaaralta ei edellytä, että se, että lapsen kaappaa hänen vanhempansa, olisi lähtökohtaisesti ja kaikissa tapauksessa rikosoikeudellisesti rangaistavaa toimintaa. Vaikka näet se, että lapsen vanhempi syyllistyy lapsen kansainväliseen kaappaukseen, johtaa sellaisenaan rikosoikeudelliseen seuraamukseen rikoslain 235 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella, tilanne on toinen sellaisen kaappauksen osalta, jossa vanhempi jättää lapsen palauttamatta Saksan alueella, koska tällainen teko johtaa rikoslain 235 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rikosoikeudelliseen seuraamukseen vain silloin, kun on käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti.

46 Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta tosin ilmenee, että rikoslain 235 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetty erityinen rangaistavuus samoin kuin tässä säännöksessä säädetty lapsen suojelun vahvistettu taso perustuvat näkemykseen, jonka mukaan tapauksissa, joissa lapsi on viety Saksan alueen ulkopuolelle, hänen palauttamiseensa sinne ja lapsen huoltoa koskevan oikeuden haltijan luokse liittyisi – samalla tavoin kuin saksalaisten tuomioiden tunnustamiseen – käytännön vaikeuksia.

47 On kuitenkin katsottava, että rikosoikeudellisella rangaistavuudella, jonka mukaan pelkästään se seikka, että jossakin toisessa jäsenvaltiossa olevan lapsen vanhempi tai molemmat vanhemmat jättävät lapsensa palauttamatta toiselle vanhemmalle, holhoojalle tai huoltajalle, johtaa rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, vaikka ei ole käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti, ylitetään se, mikä on tarpeen tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi, kun samaan aikaan se seikka, että lapsi jätetään palauttamatta kyseisen jäsenvaltion omalla alueella, johtaa seuraamukseen vain silloin, kun on käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti.

48 Perustelut, jotka perustuvat pääasiallisesti olettamaan, jonka mukaan on mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa saada lapsen huoltoa koskevaa tuomiota tunnustetuksi toisessa jäsenvaltiossa ja lapsen kansainvälisen kaappauksen tapauksessa lasta välittömästi palautetuksi, johtaisi siihen, että jäsenvaltiot rinnastetaan kolmansiin valtioihin, mikä olisi ristiriidassa asetuksen N:o 2201/2003 sääntöjen ja hengen kanssa.

49 Tämä asetus perustuu, kuten sen johdanto-osan 2 ja 21 perustelukappaleesta ilmenee, tuomioiden vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, joka on oikeudellisen yhteistyön kulmakivi, sekä keskinäisen luottamuksen periaatteeseen. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan keskinäisen luottamuksen periaate edellyttää, että kukin jäsenvaltio katsoo – jollei kyse ole poikkeuksellisista olosuhteista –, että kaikki muut jäsenvaltiot noudattavat unionin oikeutta ja aivan erityisesti unionin oikeudessa tunnustettuja perusoikeuksia (ks. vastaavasti lausunto 2/13, 18.12.2014, EU:C:2014:2454, 191 kohta ja tuomio 25.7.2018, Minister for Justice and Equality (Tuomioistuinjärjestelmän puutteet), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, 36 kohta).

50 Esitettyihin kysymyksiin on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että SEUT 21 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion sellaisen lainsäädännön soveltamiselle, jonka mukaan siitä, että vanhempi jättää toisessa jäsenvaltiossa olevan lapsensa palauttamatta nimetylle huoltajalle, voidaan määrätä rikosoikeudellisia seuraamuksia, vaikka ei ole käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti, kun taas silloin, kun lapsi on ensin mainitun jäsenvaltion alueella, tämä sama teko on rangaistava vain, jos on käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti.

Oikeudenkäyntikulut

51 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

SEUT 21 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion sellaisen lainsäädännön soveltamiselle, jonka mukaan siitä, että vanhempi jättää toisessa jäsenvaltiossa olevan lapsensa palauttamatta nimetylle huoltajalle, voidaan määrätä rikosoikeudellisia seuraamuksia, vaikka ei ole käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti, kun taas silloin, kun lapsi on ensin mainitun jäsenvaltion alueella, tämä sama teko on rangaistava vain, jos on käytetty väkivaltaa, uhkailtu tuntuvalla haitalla tai menetelty vilpillisesti.

Allekirjoitukset